

Kulturní konflikt v Čechách. Ke zprávě veřejné ochránkyně práv o zákazu nošení muslimského šátku ve střední zdravotnické škole

HARALD CHRISTIAN SCHEU

KATEDRA EVROPSKÉHO PRÁVA PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY

Cultural Conflict in the Czech Republic. On the Ombudsman's Report Regarding the Ban of the Muslim Headscarf in a Secondary Medical School

Summary: *The article is designed as a discussion paper, which reflects the key points contained in the Ombudsman's Report on the ban on the Muslim headscarf in a secondary medical school. The relevant issues are analyzed from the perspective of European human rights protection. Finally, the author presents possible directions of national legislation governing the limitation of religious freedom.*

Key words: *Ombudsperson, Islamic headscarf, European Court of Human Rights, religious freedom, non-discrimination, legitimate aim.*

V listopadu 2013 byl medializován první případ zákazu muslimského šátku v České republice. Reportéři České televize ve zhruba šestiminutové reportáži představili případ dvou muslimek ze Somálska a Afghánistánu, které kvůli zákazu nošení pokrývky hlavy zanechaly studium na Střední zdravotnické škole v Ruské ulici v Praze.¹ Nebylo nijak překvapivé, že se informace o běhu událostí poněkud lišily v podání dotčených žáků a vedení školy. Zvlášť iritujícím dojmem však působilo odvolání se ředitelky školy na školní řád a pravidla společenského chování. Ředitelka školy přirovnala muslimský šátek ke kapucím a kulichům a výslovně konstatovala: „Pokud tady někdo chce dobrovolně studovat, tak si myslím, že by se měl přizpůsobit.“ Mluvíč Ministerstva školství před kamerou jen upozornil na to, že zákon nošení pokrývky hlavy neupravuje a že je proto na jednotlivých školách, jak si tuto otázku ve svém školním řádu upravují. Zástupkyně nevládní organizace (Organizace pro pomoc uprchlíkům) oproti tomu zdůraznila, že by se mohlo jednat o případ zakázané diskriminace na základě náboženského vyznání.

Autoři reportáže ČT se dále snažili prezentovat český případ v kontextu migrace muslimů do jiných evropských států a pojednali konkrétně o problému zákazu burky ve Francii a v Belgii, čímž – záměrně či z důvodu neznalosti – opomenuli podstatné rozdíly mezi různými

podobami islámského šátku. Zatímco v případě ze Střední zdravotnické školy se jednalo o hidžáb zakrývající pouze vlasy a krk muslimské ženy, míří zákaz burky (a nikábu) proti zahalování obličeje. Z navazujících mediálních a zejména internetových debat se snaha o věcnou debatu a rozlišování mezi různými projevy náboženské svobody rychle vytratila. Zákaz hidžábu ve Střední zdravotnické škole byl nezřídka prezentován jako prostředek legitimního civilizačního boje Západu proti islámu.

Nelze než uvítat, že se případem začala nakonec zabývat kompetentní veřejná instituce, a to Kancelář veřejné ochránkyně práv. V říjnu 2014 byla zveřejněna „Zpráva o šetření ve věci zákazu nošení pokrývek hlavy ve střední zdravotnické škole“ (dále jen „zpráva“).² Cílem tohoto diskusního příspěvku je stručně představit závěry zprávy veřejné ochránkyně práv (VOP) a shrnout poučení z daného případu.

Mezinárodní rámec náboženské svobody

Co se týká skutkových zjištění, upozorňuje zpráva VOP na některé rozpory v tvrzeních vedení školy a žáků. Vzhledem k tomu, že tyto

¹ Viz <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/249700-muslimky-opustily-ceskou-skolu-zakazovala-jim-nosit-satek>.

² Sp. zn. 173/2013/DIS/EN.

rozdíly nemají na právní posouzení daného případu podstatný vliv, můžeme se zde omezit na konstatování, že klíčovým problémem celé kauzy je možnost nosit hidžáb v rámci teoretické výuky na Střední zdravotnické škole. Způsob oblékání během ošetrovatelské praxe nebyl sporný.

Zpráva VOP správně vyzdvihuje, že nošení hidžábu souvisí s projevováním náboženského vyznání. Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zakotvena nejen v čl. 15 odst. 1 a 16 Listiny základních práv a svobod ČR, ale je také součástí mezinárodní ochrany lidských práv. Z relevantních mezinárodních dokumentů zakotvujících náboženskou svobodu zmiňuje zpráva VOP čl. 18 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 18 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, čl. 6 Deklarace o odstranění všech forem nesnášenlivosti a diskriminace založených na náboženství či víře, a především čl. 9 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP). Lze dodat, že v rámci uplatňování práva EU musí členské státy EU respektovat také čl. 10 Listiny základních práv EU.

Zpráva VOP právem připomíná zásadní výrok Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve věci *Kokkinakis proti Řecku*.³ Ve svém rozsudku z roku 1993 ESLP konstatoval, že svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je jedním z nejdůležitějších prvků konstituujících identitu věřících a jejich pojetí života. Na jedné straně představuje náboženská svoboda podle ESLP „záležitost individuálního svědomí“, ale současně implikuje tato svoboda také projevování náboženství navenek.⁴ Ochrana podle čl. 9 EÚLP se přitom nevztahuje pouze na věřící v úzkém slova smyslu, ale také např. na ateisty, agnostiky a skeptiky.

Rozsah náboženské svobody je třeba uchopit na pozadí napětí vyplývajícího ze samotné struktury čl. 9 EÚLP. Zatímco první odstavce citovaného ustanovení stanoví svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání jako individuální právo, které lze vykonávat sám nebo společně s jinými, upravuje druhý odstavce možnost omezování náboženské svobody na základě zásahů provedených podle zákona, v zájmu legitimního cíle a v nezbytném rozsahu, tzn. proporcionálně.

Zákaz pokrývky hlavy jako zásah do náboženské svobody

Ve světle bohaté judikatury ESLP je proto v případech údajného porušení práva podle čl. 9 EÚLP nutno zkoumat, zda lze opatření státu kvalifikovat jako zásah do náboženské svobody.

Až následně se budou aplikovat kritéria obsažená v čl. 9 odst. 2 EÚLP. Co se týká otázky zásahu, konstatuje zpráva VOP, že ESLP zařazuje muslimský šátek pod rozsah náboženské svobody automaticky.

Byť nepovažují výraz „automaticky“ v této souvislosti za zcela vhodný, souhlasím v podstatě s tvrzením VOP. Pravda je, že ESLP ve svém prvním rozhodnutí týkajícím se nošení hidžábu ze strany učitelky základní školy⁵ otázku zásahu do náboženské svobody vůbec neřešil, neboť žalovaný stát sám, tj. Švýcarsko, nezpochybnil, že zákaz nošení muslimského šátku takový zásah představoval. Švýcarsko postavilo své argumenty na legitimitě a přiměřenosti tohoto zásahu. Je třeba dodat, že s ohledem na okolnosti daného případu považoval ESLP zákaz hidžábu za slučitelný s čl. 9 EÚLP.

Otázku, zda lze zákaz nošení hidžábu považovat za zásah do náboženské svobody, nastolila až turecká vláda v řízení před senátem ESLP ve věci *Leyla Şahin*.⁶ Podle turecké vlády byl zákaz založen na vnitrostátních pravidlech týkajících oblékání studentů. To je ostatně argument, který má poměrně blízko k vystoupení ředitelky Středí zdravotnické školy v médiích. Senát ESLP ovšem přisoudil větší váhu argumentu stěžovatelky, že nošení hidžábu je předepsáno náboženskou normou. Senát přitom ponechal otevřenou otázku, zda bylo nošení hidžábu ze strany stěžovatelky v každém jednotlivém případě motivováno náboženským důvodem. Dovedl však, že abstraktní zákaz nošení hidžábu v pravidlech vysoké školy představoval zásah do práva podle čl. 9 EÚLP. V následujícím řízení před Velkým senátem již nebyl tento problém znovu nastolen, a ESLP jakoby „automaticky“ kvalifikoval zákaz šátku jako zásah do náboženské svobody. Ve věci pak dospěl k závěru, že zákazem šátku nebyla porušena náboženská svoboda stěžovatelky.

Ani v případech *Dogru proti Francii*⁷ a *Kervanci proti Francii*⁸ nebylo ze strany francouzské vlády nijak zpochybňováno, že zákaz nošení hidžábu na francouzských veřejných školách představoval zásah do náboženské svobody

³ Stížnost č. 14307/88 (rozsudek ze dne 25. května 1993). České znění rozsudku je dostupné na stránkách České společnosti pro církevní právo (<http://sppp.prf.cuni.cz/judikat/es3-95.htm>).

⁴ Srov. odstavce 31 rozsudku ESLP ve věci *Kokkinakis proti Řecku*.

⁵ *Dahlab proti Švýcarsku* (stížnost č. 42393/98, rozhodnutí ze dne 15. února 2001).

⁶ Stížnost č. 44774/98. Senát ESLP rozhodl dne 29. června 2004. Velký senát ESLP potvrdil rozsudek senátu ve svém rozsudku ze dne 10. listopadu 2005.

⁷ Stížnost č. 27058/05 (rozsudek ze dne 4. prosince 2008).

⁸ Stížnost č. 31645/04 (rozsudek ze dne 4. prosince 2008). Pro podrobnější analýzu rozsudku viz Scheu, H. C. Evropský soud pro lidská práva a islámský šátek. Náboženská svoboda versus sekularismus, *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, 2/2009, s. 7–14.

dvou muslimských žákyň. Francie argumentovala hlavně přiměřeností tohoto zásahu. Vzhledem ke skutečnosti, že zákaz nošení šátku platil pouze v hodinách tělocviku, považoval ESLP zásah za přiměřený a slučitelný s čl. 9 EÚLP.

V této souvislosti lze dodat, že jako zásah do náboženské svobody kvalifikoval ESLP nejen zákaz nošení islámského šátku, ale také zákaz nošení turbanů ze strany komunity sikhů.⁹ Kromě toho zakazuje např. francouzský zákon z roku 2004 ve veřejných školách nejen muslimský šátek a turban, ale také židovskou jarmulku (kipu). Je nesporné, že i tento zákaz zasahuje do náboženské svobody.

Zásahy na základě zákona

Další otázka českého případu se týká charakteru právní normy, na jejímž základě bylo do náboženské svobody zasazeno. Zpráva VOP upozorňuje na to, že v „českém právním prostředí“ neexistuje zákonná norma omezující náboženské symboly v systému vzdělávání nebo ve veřejném prostoru obecně a že otázka nošení hidžábu ve škole nebyla doposud ani předmětem rozhodování českých soudů. Tím zpráva VOP naznačuje, že zásah do náboženské svobody muslimských žákyň byl proveden mimo zákonnou úpravu.

VOP se ve zprávě touto otázkou podrobněji nezabývala. Zřejmě považovala absenci právní opory zákazu za evidentní. Z širšího hlediska lze dodat, že ve výše zmíněném případě *Leyla Şahin proti Turecku* věnoval ESLP problému zákonné opory omezujícího opatření velkou pozornost. Podle ESLP musí být omezující norma dostupná všem dotčeným osobám a její dopad musí být v dané situaci předvídatelný. V tureckém případě byl, podobně jako v aktuální české kauze, zákaz nošení pokrývky hlavy upraven ve vnitřním předpisu veřejné školy. Na rozdíl od školního řádu Střední zdravotnické školy v Ruské ulici, který v relevantním ustanovení zavázal žáky, aby se řídili pravidly společenského chování a jednání a aby se ve škole pohybovali bez jakékoli pokrývky hlavy, stanovil vnitřní předpis lékařské fakulty univerzity v Istanbulu výslovný zákaz nošení hidžábu (a pro muže zákaz nošení vousů). Další rozdíl mezi tureckým a českým případem spočívá v tom, že v Turecku byl zákaz nošení hidžábu ve veřejných školách opakovaně vykládán a zpřesňován v judikatuře tureckého ústavního soudu, který aplikoval ústavní princip sekularismu v tureckém pojetí. Podobná judikatura českých soudů není k dispozici.

Ačkoli ESLP opakovaně zdůrazňoval, že zásah do čl. 9 EÚLP nemusí být nutně opřen o zá-

kon ve formálním smyslu, ale může mít svůj základ také v nepsaném právu či v soudních precedentech, nelze v případě Střední zdravotnické školy identifikovat takto jasně dostupnou a předvídatelnou normu.

Případné zásahy do základních lidských práv je třeba upravit v rámci limitů stanovených ústavou a zákonem. Ani čl. 2 odst. 1 Listiny, který vyzdvihuje ideologickou a náboženskou neutralitu státu, ani zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který ve svém § 30 zmocňuje ředitele školy k vydávání školního řádu, nelze považovat za základ opatření omezujícího lidská práva. Proto se domnívám, že vyslovení zákazu nošení hidžábu na Střední zdravotnické škole v Ruské ulici bylo z důvodu absence platné právní opory v rozporu s náboženskou svobodou podle čl. 9 EÚLP.

Přiměřenost omezování nošení pokrývky hlavy

Ačkoli zásah v daném případě neobstojí, protože nebyl opřen o zákonnou normu ve smyslu čl. 9 odst. 2 EÚLP, je na místě zmínit také problém přiměřenosti zásahu. Přitom je zřejmé, že tuto diskusi nelze vést na úrovni školního řádu, ale že by se případná omezování náboženských symbolů ve veřejných školách musela promítnout do zákonné úpravy. Přesně takové poučení vyplývá z judikatury ESLP. Ten totiž ve všech zde uvedených případech¹⁰ týkajících se zákazu muslimského šátku dospěl k závěru, že omezení bylo v souladu s náboženskou svobodou podle čl. 9 EÚLP.¹¹ Opakovaně přitom zdůraznil, že neexistuje jednotný evropský standard v otázce nošení náboženských symbolů a že je proto na místě poskytnout smluvním státům větší volnost při stanovování omezujících opatření.

V případech týkajících se Francie a Turecka, připustil ESLP, že princip sekularismu, resp. francouzská koncepce *laïcité* je legitimním důvodem pro omezování nošení náboženských symbolů ve školách. Soud vzal v potaz také princip rovnosti žen a mužů před zákonem, který se do tureckého zákazu pokrývky hlavy promítal. Nakonec ESLP vyzdvihl, že v tureckém

⁹ Viz *Mann Singh v. Francie* (stížnost č. 24479/07, rozhodnutí ze dne 13. listopadu 2008). Pro komentář viz Scheu, H. C. Řídičský průkaz a turban. Náboženský symbol z pohledu Evropského soudu pro lidská práva, *Jurisprudence* 2/2009, s. 35–38.

¹⁰ Zpráva VOP odkazuje na případy *Dogru proti Francii* a *Leyla Şahin proti Turecku*.

¹¹ Zákaz hidžábu považoval naopak za neslučitelný s náboženskou svobodou Výbor OSN pro lidská práva ve věci *Raihon Hudoyberganova v. Uzbekistan* (U.N. Doc. CCPR/C/82/D/931/2000, rozhodnutí ze dne 8. prosince 2004).

případě byl zákaz nošení hidžábu výsledkem široké debaty v turecké společnosti a mezi učiteli. Na vymezení a výkladu zákazu se výrazně podílely národní soudy. V případě *Leyla Şahin* vzal ESLP na vědomí také dlouhodobý dialog, který turecké univerzity o nošení hidžábu vedly s dotčenými studentkami.

Z hlediska těchto kritérií je zřejmé, že ani jedna z uvedených podmínek zákazu hidžábu není v České republice splněna. Neprobíhá racionální diskuse na úrovni legislativního procesu, který by zohlednil podstatu náboženské svobody stejně jako legitimní cíle, které mají být zákonem chráněny. V odborných kruzích sice jsou koncepce neutrality a případný laicismus diskutovány,¹² ale nosný základ pro omezování projevů náboženského vyznání z této debaty dosud nevyšel.

Zákaz pokrývky hlavy ve světle antidiskriminačního práva

Lze uvítat, že se zpráva VOP stručně zaměřila také na aspekty související se zásadou rovného zacházení a zákazem diskriminace. Kritizovat lze ale skutečnost, že ze zprávy VOP nevyplývá případná souvislost mezi argumentem založeným na náboženské svobodě a argumentem opírajícím se o zákaz diskriminace. Podle struktury a logiky zprávy VOP se může na první pohled zdát, že zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon), slouží jako samostatný zákaz diskriminace, který není vázán na jiné lidské právo, jako je např. svoboda náboženství. Podle čl. 14 EÚLP však působí zákaz diskriminace akcesoricky a v tomto smyslu byl před ESLP také (vesměs neúspěšně) uplatňován ze strany nositelek hidžábu. V příslušné části zprávy VOP je pojednání o případné diskriminaci z důvodu náboženství a o porušení náboženské svobody spojeno ne zcela jasným způsobem.

Souhlasit lze s konstatováním VOP, že jsou v daném případě naplněny znaky nepřímé diskriminace ve smyslu § 3 antidiskriminačního zákona. Metodicky správně je ve zprávě VOP provedeno zkoumání případných legitimních důvodů rozlišování a přiměřenosti rozlišujícího opatření. Ve světle mezinárodních a evropských lidskoprávních standardů je třeba uvést objektivní a rozumné důvody, na jejichž základě konkrétní subjekt rozlišuje mezi osobami nacházejícími se v podobné situaci.¹³

Podle zprávy VOP přichází jako legitimní důvody rozlišování v úvahu pouze důvody obsažené v Listině základních práv a svobod a v EÚLP, tzn. veřejná bezpečnost, ochrana ve-

řejného pořádku, zdraví nebo morálky či ochrana práv a svobod jiných.¹⁴ Lze doplnit, že v novém případě týkajícím se zákazu burky a nikábu ve Francii¹⁵ naznačil ESLP nad tento rámec ještě další legitimní důvody, a to konkrétně tzv. minimální požadavky sociálního života. Toto doplnění se stalo v případě *S.A.S. proti Francii* rozhodujícím momentem, protože ESLP postupně odmítl všechny ostatní důvody uvedené francouzskou vládou, tzn. konkrétně ochranu veřejné bezpečnosti a zrovnoprávnění žen a mužů. Podle ESLP sice představuje ochrana minimálních požadavků sociálního života součást ochrany práv a svobod jiných ve smyslu čl. 9 odst. 2 EÚLP. Takový výklad by však vedl k poněkud bizarnímu závěru, že každý má subjektivní právo vidět druhému do tváře. Ani francouzská vláda nepodporovala takové pojetí subjektivních práv a zdůraznila naopak republikánský princip „*vivre ensemble*“, který je základem vnímání národa jako kolektivní (a „laické“) entity.¹⁶ Vzhledem k tomu, že nošení burky a nikábu vyvolává z hlediska pravidel běžného sociálního života jiné otázky než nošení hidžábu, nelze závěry ESLP generalizovat a převést do kontextu českého případu.

Zpráva VOP na tomto místě velmi citlivě posuzuje argument ředitelky školy, který je postaven na zásadách společenského chování. VOP plně uznává zájem školy o stanovení pevných pravidel. Právem však upozorňuje také na to, že oblékání v souladu s náboženskými normami a tradicemi nemůže být kvalifikováno jako porušení společenské normy. Méně diplomaticky bych dodal, že samotné nerespektování kulturních a náboženských odlišností, které nijak nezasahují do svobody ostatních, je společensky neúnosné, a to alespoň ve společnosti, která se hlásí k respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého.

Ztotožňuji se se závěrem zprávy VOP, že pravidla společenského chování, která mohou jinak ospravedlnit celou řadu restriktivních opatření ze strany výchovného zařízení, nejsou cílem legitimujícím porušení zákazu diskriminace. Pochopitelně si vedení školy nemůže vyhrazovat ani právo rozhodovat o případných výjimkách ze zákazu nošení hidžábu, protože nelegitimní

¹² Viz např. KRÍŽ, J. Neutralita, nebo nepřátelství? Poznámky ke vztahu státu a náboženství. *Revue církevního práva*. 2/2010, s. 163–177. ŠIMÁČKOVÁ, K. Ideologická neutralita státu a postavení církví v České republice, *Revue církevního práva*, 3/2006, s. 193–202.

¹³ Viz např. výše zmíněný případ *Dahlab proti Švýcarsku*.

¹⁴ Srov. čl. 9 odst. 2 EÚLP.

¹⁵ *S.A.S. proti Francii* (stížnost č. 43835/11, rozsudek ze dne 1. července 2014).

¹⁶ Pro podrobnou analýzu viz SCHEU, H. C. Zákaz zahalování žen a náboženská svoboda v Evropě, *Jurisprudence* 4/2014, s. 17–23.

cíl se nestává legitimním svojí případnou mírnou aplikací. Kritéria legitimního cíle a přiměřenosti je třeba v tomto smyslu od sebe oddělit. Přiměřenost se zkoumá pouze u opatření, které sleduje legitimní cíl.

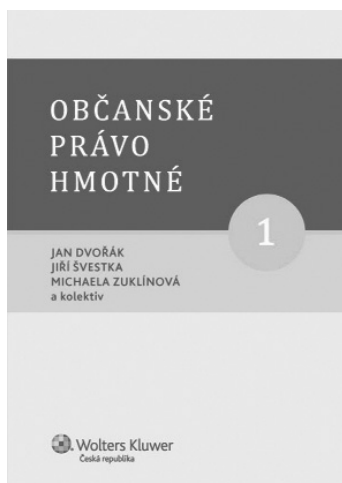
O veřejné debatě

Zpráva VOP může sloužit nejen jako právní stanovisko veřejné instituce ke konkrétní kauze, ale také jako výborný podnět k hlubší odborné reflexi a společenské diskusi o právní úpravě náboženských symbolů. Samozřejmě je třeba připustit, že by veřejná diskuse a legislativní proces mohly nakonec vést také ke krokům omezujícím některé projevy náboženské svobody, a to nejspíše ve vztahu k muslimské náboženské menšině. Jak vyzdvihl ESLP v případě *S.A.S proti Francii*, mohou se v politické debatě objevovat také urážlivé výroky znevažující práva jednotlivců a podněcující intoleranci. Nejen na internetových fórech nechodí někteří aktéři

(na obou stranách) pro silná a nevhodná slova daleko. Demokratický proces však musí tyto rozpory a nepříjemnosti vydržet a stanovit obecně přijatelný rámec.

Co se týká budoucí české debaty a případných legislativních opatření, poskytuje současný standard evropské ochrany lidských práv poměrně široký prostor. Je třeba znovu připomenout, že ESLP ve všech případech týkajících se zákazu muslimského šátku a nyní také v novém rozsudku týkajícím se zákazu burky a nikábu rozhodl ve prospěch smluvních států. Zpráva VOP však připomíná nutné základy, které nejsou v diskusích o lidských právech a jejich omezování zpochybnitelné. Náboženskou svobodu nelze omezovat jinak než na základě jasné právní normy, v souladu s legitimními cíli, které ob stojí ve světle judikatury ESLP, a s přihlédnutím k přiměřenosti omezujícího opatření. Úprava, která není postavená na těchto základech, podkopává stávající lidskoprávní a hodnotové standardy.

Další významné ocenění pro učebnici nového občanského práva

Kniha Občanské právo hmotné 1

vydaná nakladatelstvím Wolters Kluwer, a. s.,

získala dne 27. 11. 2014 další významné ocenění: Cenu Jaroslava Jirsy za nejlepší učebnici Univerzity Karlovy v oborech společenskovedních. Po ceně za nejhodnotnější právnickou publikaci roku 2013 udělované na konferenci Karlovarské právnické dny je to v letošním roce již druhé ocenění pro tuto mimořádnou knihu. Cenu předal vedoucím autorského kolektivu na zasedání vědecké rady Univerzity Karlovy v malé aule Karolina prorektor UK pro tvůrčí a ediční činnost prof. PhDr. Ing. Jan Royt.

Učebnice je dílem autorského kolektivu katedry občanského práva Právnické fakulty UK pod vedením prof. JUDr. Jana Dvořáka, prof. JUDr. Jiřího Švestky a doc. JUDr. Michaely Zuklínové. Jde o první

vydání reagující na nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Podle předchozí právní úpravy vyšla učebnice v pěti vydáních.

Cena Jaroslava Jirsy nese jméno dlouholetého ředitele univerzitního nakladatelství Karolinum. Je určena autorům a autorským týmům z Univerzity Karlovy za vysokoškolské učebnice. Je udělována výhradně za první vydání publikace v oborech společenskovedních a humanitních, lékařsko-farmaceutických a přírodovědných, a matematicko-fyzikálních. Návrhy na udělení ceny za učebnici podávají rektorovi univerzity děkani fakult či ředitelé dalších součástí.